

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 40 K, na $\frac{1}{2}$ strani 25 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{8}$ strani 10 K. Pri večjih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 21. V Ljubljani, 15. novembra 1903. Leto XX.

Obseg: Gnojenje vinogradov. — Opomin posestnikom travnikov. — Letošnje vino. — Dobroška gmajna in druge naše gmajne. — Ravnanje s sadnim moštom. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Gnojenje vinogradov.

Trgatev je končana, in najpripravnější čas za gnojenje je ravno sedaj!

Ce kdo praša, ktera gnojila naj rabi, porečemo, da

1. hlevski gnoj,
2. mešanec in
3. umetna gnojila.

Kdor misli vinograd gnojiti s hlevskim gnojem

ali v isti meri z mešancem, naj vinograd razdeli na toliko tako velikih delov, kolikor v enem letu pognojiti more, in sicer tako, kakor kaže pod. 71.

Pognoji se n. pr.:

leta 1903. parcela I.	
" 1904. " II.	
" 1905. " III. in	
" 1906. " IV.	

tako, da se v petem letu (1907.) prične gnojiti iznova, namreč parcela I. i. t. d.

Kar se tiče množine hlevskega gnoja ali mešanca, se računa na trs 8—10 kg, to je torej prilično jerbas gnoja, ki ga raznašajo navadno ženske. Gnoj se z vilami raztrosi ter primerno globoko podkoplje. Pri jesenski kopi je na to gledati, da se zemlja k trsu potegne, posebno k mladim trtam, da se obvarujejo pozebe čez zimo, a pri spomladanski kopi ravno na-

sprotno: zemlja se potegne od trsa, da moreta zrak in toplota bolj vplivati na njega.

Za jesensko, oziroma spomladansko kop je najpripravnější dvoroglati kramp, ki ga lahko napravi vsak vaški kovač. Cena mu je približno K 1.40. Rabi se pa v primerni zemlji tudi do 6 let brez vsakega popravila.

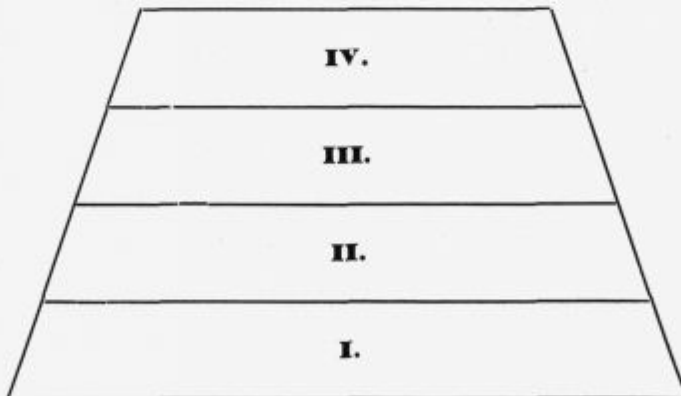
Za peščeno in kamenito zemljo so pa seveda druga pripravnejša orodja, ki se tudi nahajajo v dotičnih pokrajinah.

Ce jesensko vreme gnojenja ne dopušča, se to delo izvrši pozimi, oziroma zgodaj spomladi. Kdor ima vinograd na pustih, manj rodovitnih zemljah, kjer bi trs v rasti zaostal, če mu ne moremo redno gnojiti s hlevskim gnojem, takrat mu je treba pomagati z umetnim gnojem, in sicer tako, kakor kaže naslednji pregled sličnih poskusov*).

*) Razume se, da naj se ti podatki ne smatrajo za recepte za gnojenje, ampak pokažejo naj

le nekako razmerje, v kojem se rabijo umetna gnojila za vinsko trto. Včasih bo treba več, včasih manj tega ali onega gnojila, kar se ravna vsekdar in za vse slučaje po hranilni moči dotične zemlje in po rasti rastline, ki ji gnojimo.

Množine se nanašajo na eno trto, če so trte sajene v razdalji 120 cm v kvadratu, kakor so se poskusi v resnici tudi vršili

Podoba 71.

Leto	p a r c e l a			
	I.	II.	III.	IV.
1903	hlevski gnoj	50 g žlindre 20 „ kalijeve soli 40 „ žveplenokislega amoniaka	40 g žlindre 20 „ kalijeve soli 30 „ žveplenokislega amoniaka	15 g žlindre 20 „ žveplenokislega amoniaka
1904	15 g Tomasove žlindre 20 „ 40% žveplenokislega amoniaka	hlevski gnoj	50 g žlindre 20 „ kalijeve soli 40 „ žveplenokislega amoniaka	40 g žlindre 20 „ kalijeve soli 30 „ žveplenokislega amoniaka
1905	40 g žlindre 20 „ kalijeve soli 30 „ žveplenokislega amoniaka	15 g Tomasove žlindre 20 „ žveplenokislega amoniaka	hlevski gnoj	50 g žlindre 20 „ kalijeve soli 40 „ žveplenokislega amoniaka
1906	50 g žlindre 20 „ kalijeve soli 40 „ žveplenokislega amoniaka	40 g žlindre 20 „ kalijeve soli 30 „ žveplenokislega amoniaka	15 g Tomas. žlindre 20 „ žveplenokislega amoniaka	hlevski gnoj

Žlindra in kalijeva sol se smeta pomešana skupno raztrositi ter se podkopljeta. Žveplenokislega amoniaka pa se vzame samo del pri prvi in del pri drugi kopi.

Prvi dve navedeni gnojili se morata že jeseni potrositi, da služita za hrano trsu že koj v naslednjem letu.

Sicer so pa svojstva teh gnojil bralcem „Kmetovalca“ dovolj znana, da ni treba utemeljevati navedenega načina gnojenja z umetnimi gnojili.

Posebno dobro si pa še moramo zapomniti, da se ne smejo umetna gnojila devati preblizu korenin, a tudi ne preblizu površja; kajti v prvem slučaju učinkujejo češče neugodno na korenine in na razvoj rastline, v poslednjem slučaju se nam pa gnojila preveč poizgube, posebno še tam, kjer zemljo odnašajo ter izpirajo vsled strme lege hudi nalivi. Najprej se nam pogubijo dušičnata gnojila, kakor čilski soliter ali tudi žveplenokisli amoniak, zato se pa priporoča namesto teh gnojil pesebno rožena moka, ki se polagoma razkrajja ter se z njo gnoji že prilično prve zimske kopi.

I. Blažević.

Opomin posestnikom travnikov.

Kdor trezno presoja, kako se razvijajo sedanje

kmetijske razmere, mora pripoznati, da ima živinoreja veliko prihodnost. Mogla se bo pa le tedaj ugodno razvijati, če ne bodo vedno tožili, da primanjkuje klaje, kar se že mnogo let sem sedaj tu, sedaj tam pogosto dogaja. Mnogo dobrega sena je toliko kakor mnogo in dobre živine ter mnogo gnoja. Kjer je pa mnogo gnoja, tam je tudi mnogo denarja! To je star kmetijski rek. Zato moramo tudi mi bolj pazno obdelovati svoje travnike, kakor smo jih doslej, ter se moramo oprostiti privajene nemarnosti, da bi jih prepuščali samim sebi. Kakor negnojena njiva sčasoma daje manj in slabših

Podoba 74.

Gnojeno s Tomasovo žlindro in s kajnitom.

Negnojeno.

Vsled gnojenja se je na hektaru pridelalo 25 q več mrve.

Vrednost večjega pridelka na hektaru 1 q = 5 K K 125—

Po odbitku stroškov za gnojila, in sicer

8 q Tomasove žlindre po K 6 20 = K 49 60

8 „ kajnita po 5 K = „ 40— „ 89 60

ostane čistega dohodka na hektaru K 35 40

Od tega zneska se odbijejo še stroški za vožnjo in za delo.

pridelkov, se mora polagoma manjšati tudi pridelek travnikov, če jih ne oskrbujemo in ne gnojimo. Zdi se nam, da naši kmetovalci tega še niso spoznali. Saj znaša povprečni pridelek mrve na Kranjskem le 26 q, dočim n. pr. na Štajerskem znaša 66,3 q*). Opomnimo naj, da je mogoče celó ta pridelek precéj zboljšati, če

*) Glej: Statistisches Jahrbuch des k. k. Ackerbau-Ministeriums aus dem Jahre 1900.

se travniki umno obdelujejo in gnoje. Potovalni učitelj De Carli v Trijentu na južnem Tirolskem je na travniku, ki ga je primerno namakal in pognojil z umetnimi gnojili, pridelal 144 q mrve na hektaru. Ko so pognojili z umetnimi gnojili, je trava tako rasla, da so jo štirikrat kosili.

Gotovo je že vsak kmetovalec slišal, da rastlina za svojo rast v prvi vrsti vsakakor potrebuje štirih hranilnih snovi: fosforove kisline, kalija, dušika in apna, ki jih je pa v največ zemljah le v nezadostni množini. Če se na hektaru pridelava 60 q mrve, se stem zemlji vzame 36 kg fosforove kisline, 95 kg kalija in 93 kg dušika.

Kako nezadostno vračamo travnikom hranilne snovi celó tam, kjer gnojimo! Niti polovice fosforove kisline ne vračamo zemlji s to množino gnojil, ki jo navadno rabimo. Profesor Stoklasa, ravnatelj kmetijsko-fiziološkega preskušališča v Pragi, pravi: Vsled takega ravnanja sladke trave na travnikih izginevajo in njih mesto zavzame manj vredni travniški plevel, ki glede hranilnih snovi ni tako natančen ter tudi laže porablja one hranilne snovi, ki so v zemlji. Kdor je imel priliko, da je spoznal, kako skrbe v inozemstvu, n. pr. na Nemškem, kako bi izboljšali travnike, ta vé, da bo treba mnogo dela, da se popravi to, kar se je zamudilo dolgo vrsto let. Naše sedanje izkušnje nas uče, da sta za to

najboljša fosfornato in apnato gnojilo Tomásova žlindra ter kalijevo gnojilo kajnit ali pa kaljeva sol. Podobe 72.—76. kažejo uspeh poskusov, ki so jih izvršili na Nemškem, koliko bujnejše je rasla trava, če so bili travniki pognojeni z umetnimi gnojili.

Poskuse, katerih uspehe kažejo podobe 72., 73. in 74. je izvršil Ivan Brüser v Halbhustenu (okrožje Olpl) na srednje težki ilovnati zemlji, 380 m nad morjem. Na 74. podobi je pridelek 1 ara. Podobi 75. in 76. pa

kazeta uspehe poskusov, ki jih je izvršil travniški pri-glednik Ermecke v Niederfleckenbergu (okrožje Mešede) na peščenati pusti ilovnati zemlji, 352 m nad morjem.

Vobče se lahko trdi, da se vsled gnojenja s Tomásovo žlindro in s kajnitom pridelek more več kakor podvojiti, če se ti gnojili pravilno rabita.

Glede gnojenja samega najomenimo, da se za dobre travnike jemlje po 4 do 6 q Tomásove žlindre in 4 do 6 q kajnita na hektar, dočim je slabim (zanemarjenim) travnikom treba dati po 8 do 12 q vsakega gnojila na hektar, da se zemlji dá nekoliko hranilne zaloge.

Po letnem statističnem poročilu c. kr. kmetijskega ministrstva je bilo l. 1900. na Kranjskem 171.200 ha travnikov, ki so dali 4.484.765 q mrve. Recimo, da bi v prihodnje pridelovali še enkrat toliko krme, potem bi bil večji pridelek — če 1 q sena računimo samo 4 K — vreden

$4.484.765 \times 4 = 17.939.060 \text{ K}$. Če od te vsote odštejemo razmeroma majhne stroške za gnojenje, ostane še lepa vsota, ki bi jo kmetovalci vteknili v žep. Pri tem pa niti nismo upoštevali dobička, ki bi ga kmetovalci imeli pri mesu in

mleku, ker bi vsled več in boljše krme imeli tudi več živine. — Navedena števila naj bi kmetovalce vsaj vzpodbudila, da bi poskušali.

Podoba 72.

Namakano, pa negojeno.

Pridelek na 1 ha:

28 q sena,
15 „ otave,
43 q suhe mrve.

Podoba 73.

Namakano in gnojeno februarja 1900.

z 8 q Tomásove žlindre } na 1 ha
„ 8 „ kajnita }

Pridelek na 1 ha:

48 q sena,
25 „ otave,
68 q suhe mrve.

Letošnje vino.

Letošnja letina je ne samo v vseh avstro-ogrskih deželah, marveč tudi v Italiji, Franciji in v drugih vinorodnih državah bolj pičila; večinoma se je pridelalo četrt do polovice manj kakor lansko leto. Temboljša je pa dobrata, ker je grozdje vsled skrajno ugodne jeseni prav dobro dozorelo in ni skoraj nič gnilo.

Da se je toliko manj pridelalo, je vzrok deloma huda zima, ker je mnogo očes pa tudi celih poganjkov pozeblo, deloma pa nengodna pomlad, posebno za časa cvetenja. Pa tudi poleti je deževno vreme jako nagajalo in šele od avgusta naprej se je znatno na bolje obrnilo. Ravno veliko mošta pa niso dale tudi one trte, ki so sicer dobro obrodile, kar je zopet pripisovati suši v avgustu ter deloma tudi v septembru.

Letošnje vino znatno nadkriljuje lanski pridelek ne samo po vsebini, t. j. po polnosti, marveč tudi po močnem, prijetnem in čistem okusu, posebno iz onega grozdja, ki je bilo prav pozno potrgano in rebljano ali pecljano, t. j. da so bili na mreži odstranjeni peclji od jagod ter je mošt kipel le na lušinah, oziroma je bilo belo grozdje takoj odtisnjeno ter je mošt sam zase pokipel, kar je v takih letinah, kakor letošnja, edino pravo, ker je le tako mogoče dobiti vino čistega in prijetnega okusa.

Tako postopanje je bilo posebno tam potrebno

potrebno, kjer so grozdje prav pozno trgali, vsled česar je mošt radi tedanje nizke toplote počasi kipel; ponekod

pa še sedaj prav burno vre, posebno finejših vrst, ki je imel mnogo sladkorja v sebi, in to kipenje bo trajalo lahko še več tednov, dokler namreč ne pokipi ves sladkor. Čim mrzleje bo v kleti, tem dlje časa bo to kipenje trajalo. Zato bo kazalo v nekterih kletih z umetno toploto pospešiti to kipenje s kurjenjem peči. Če pa ima mošt čez 16°C , ni ravno neobhodno potrebno, da se kuri, ker se mošt samobsebi s kipenjem segreva. Najhitreje bi pa pokipel, ko bi imel okoli 25°C .

Odstranjevanje kipelnih veh in zapiranje sodov. Dokler mošt kipi, naj se kipelne vehe ne odstranjujejo in sodi trdno zapirajo, ker se še vedno dela toliko ogljikove kisline, da bi se pri trdnem zapiranju lahko pripetila nesreča, da bi notranja moč izpehnila čep ali celo dno iz soda. Po končanem kipenju naj se sodi dopolnijo in bolj narahlo z veho zamaše, če se ne rabijo prevrtane lesene vehe s kavčugovim trakom, ki omogočuje prosti izstop v sodu nabirajoče se ogljikove kisline, a zabranjuje prosti pristop zraku.

Zalivanje in pretakanje. Ker se na moštu kmalu naseli kan, ki pretvarja alkohol v vodo, in poleg tega tudi očetne glive, ki povzročajo da vino cikne, se mora skrbeti, da so sodi

izprva vedno polni; zalivati se morajo vsak teden po dva do trikrat, ker izprva veliko vina izhlapi. Da se

Podoba 75.

Namakano, pa ne gnojeno.

Pridelek na 1 aru:

Prva košnja	sveže	136 kg	} = 49 q mrve na hektaru.
	posušeno	33 "	
Druga "	sveže	28 "	
	posušeno	16 "	

Podoba 76.

Namakano in gnojeno s 4 q Tom. žlindre na hektaru.

Pridelek na 1 aru:

Prva košnja	$\left. \begin{array}{l} \text{sveže} \quad 148 \text{ kg} \\ \text{posušeno} \quad 37 \text{ »} \end{array} \right\}$	$= 61 \text{ q mrve na hektaru.}$
Druga »	$\left. \begin{array}{l} \text{sveže} \quad 38 \text{ »} \\ \text{posušeno} \quad 24 \text{ »} \end{array} \right\}$	

Vsled gnojenja se je več pridelalo 12 q mrve na hektaru.

Vrednost večjega pridelka na hektaru (1 q mrve = 5 K) . . . K 60—

Po odbitku stroškov za gnojenje, in sicer 4 q Tomasove žlindre

po K 6:20 24:80

ostane čistega dohodka . . . K 35:20

Od tega zneska se odštejejo še stroški za prevažanje gnojil in za delo.

tudi vehe ne presuše, se vzamejo dolge (8 do 15 cm), spodaj bolj špičaste vehe, da se vedno v moštu ali vinu močijo.

Dva do tri tedne po končanem burnem kipenju je vsa vina pretočiti. Do tedaj se namreč napravi že mnogo gošče, ker se izločijo iz mošta najglavnejše, kalnost in neprijeten okus povzročujoče snovi, kakor n. pr. gniloba, glive, žveplo, baker, apno, zemlja in enake reči, ki pridejo v mošt tudi pri največji pazljivosti ob trgatvi.

Čim prej se mošt, oziroma vino teh snovi oprosti, tem bolje je in tem hitreje se potem čisti in hitreje dozoreva, ker se nasiti zraka, ki pospešuje razkrajanje ostalega sladkorja in drugih, dušičnatih snovi. Posebno potrebno je pa, da se kmalu pretočijo ona vina, ki imajo vsled poznega žveplanja grozda duh po žveplu. Da se ta duh izgubi, se ni treba posluževati bakrenih posod, marveč zadostuje, če pride z mnogo zraka v dotiko; zato se mora pretočiti najprej v majhno kad (čudro) in potem v sod, ali pa je obrniti pipo tako, da teče vino iz pipe prav na široko. Tu že nekatera leta tako ravnamo in vedno s prav povoljnim uspehom. Drugo pretakanje se izvrši potem, ko se vino sčisti, torej čez dva do tri mesece, vsekakor pa še enkrat pred pomladjo ali v nje začetku, t. j. marca ali aprila. Pri pretakanju se lahko pomeša staro vino z novim, če je staro mnogo slabše od novega. Primeša pa naj se le popolnoma zdravo vino, ker se pokvari še novo, če je staro pokvarjeno, da ima n. pr. duh po sodu, plesnivcu, da cika itd.

Prodaja letošnjega vina. Kar se tiče cen, je omeniti, da so letošnjim vinom nekoliko višje kakor lanskim, in sicer gredo dolenjska in vipavska navadna vina od 32 K višje, finejša pa od 45 K naprej. Sicer se navadno ob trgatvi pretirava s cenami, vsled česar vino zaostane, in skušnje zadnjih par let so pokazale, da so se oddajala ista vina čez leto dni mnogo ceneje kakor ob trgatvi. Zato pa bodi vsakdo nekoliko previdnejši pri prodaji, da mu vino predolgo ne ostane, ker ne samo, da se ga med tem časom veliko popije, se ga tudi veliko posuši in vsled pomanjkanja denarnih sredstev se opušča pravočasna izvršitev glavnih del, kar je gotovo le v škodo dotičnemu pridelovalcu. S prodajo more počakati le oni, ki je v dobrih gmočnih razmerah in ima že gotove, stalne odjemalce. Mali posestnik pa si mora take šele pridobiti, in to kaj kmalu doseže, če napravlja zdrav, dober pridelek ter ga oddaja po sedanjim razmeram primernih cenah.

Fr. Gombač.

Dobroška gmajna in druge naše gmajne.

Na naših gmajnah ni nikakega gospodarstva, zato so pa tudi tako zanemarjene. Saj so bolj puščam podobne kakor pašnikom! Dobroška gmajna, ki leži tik Dobroške vasi ob cesti, ki pelje od Belecerkve proti Škocijanu in meri 75 oralov (43'41 ha), šteje 60 solastnikov. Ti solastniki imajo seveda do uživanja te gmajne različne pravice, toda nihče se za to ne meni. Vsak izrablja in izkorišča gmajno kakor ve in zna, ne glede na to, ali je to tudi prav ali ne. Gmajna je popolnoma sama sebi prepuščena. Vsak pase, kolikor hoče in kar hoče, in še več! Mejaši si tudi prilastujejo gmajno na ta in na oni način. Muogi so že precej gmajne prigradili in podaljšali na ta način svoje njive, ki mejijo na gmajno. Sploh dela na gmajni vsak karkoli hoče. Nekteri pasejo na gmajni tudi pra-

siče in gosi, ki delajo veliko škodo. Mnogim soupravičencem to ni po volji, a nihče se ne gane, da bi se taka paša ustavila. Velika napaka je tudi to, da se preveč živine pase. Pašnik meri 75 oralov, a živine se pase na njem od pomladi do jeseni do 150 glav. Da živina po takem pašniku bolj lačna tava kakor sita, je lahko umeti, in da se s tako rabo zatira paša in se vse shodi, je tudi jasno. Zato je pa tudi ta gmajna v takem stanju! Poznam jo sedaj že več kakor 20 let, a reči moram, da se je v teku teh let zelo poslabšala. Čimdaljebolj je poraščena z ničvrednim trnjem in brinjem, dočim se prostor za pašo od leta do leta bolj krči. Nihče se ne gane, da bi se gmajna kaj obdelovala, trebila itd., ker je brez gospodarja in sama sebi prepuščena.

Potniki, ki ogledujejo to zanemarjeno gmajno in se zanimajo za njeno žalostno stanje, se čudijo, kako je mogoče pustiti tako lep prostor (gmajna leži namreč na ravnem) popolnoma v nemar, ko bi lahko dajal veliko lepše dohodke, ko bi ga obdelovali. In prav imajo! Kajti to je brez dvoma, da bi bil oral obdelane zemlje na tem prostoru veliko več vreden kakor je oral tako zanemarenega pašnika.

V takih razmerah ni nič čudnega, če se zopet in zopet vprašuje, ali bi ne bilo bolje, da bi se tudi ta gmajna razdelila, kakor so se razdelile že druge gmajne.

Boljšim posestnikom, ki imajo več pravice do uživanja gmajne, gotovo ne more biti vse eno, da se pčenja z gmajno, kar kdo hoče, in da si mnogi prisvajajo pravice na gmajni, ki jih nimajo in ki si jih delajo samo zaraditega, ker ni na gmajni prav nobenega gospodarstva! Ti posestniki so poklicani, da skrbé za pravično uredbo gmajne kakor tudi za to, da gmajna ne trpi škode.

Če se nima gmajna prav rabiti in oskrbovati, ali z drugimi besedami rečeno, če nima gmajna dobiti gospodarja, ki bi se briga za njo, za njeno rabo in za njeno obdelovanje in izboljševanje, potem je bolje, da se gmajna takoj razdeli.

Z razdelitvijo gmajne bi se vsa zadeva najbolj uredila, kajti v tem slučaju dobi vsak, kar mu gre. Če je pa soupravičencem na tem ležeče, da se pašnik ohrani, ker jim več zaleže, kakor bi jim morda koristili novo dobljeni pašni deli, potem se morajo pa v to podati, da pride na gmajno neko gospodarstvo, ki bo skrbelo, da se bo gmajna prav rabila, da se bo vzdrževala v dobrem stanju in da ne bo trpela škode.

V takem stanju, kakor je pa zdaj, je ne smemo puščati! To ni le škoda, ampak je naravnost sramotno za nas!

Za razdelitev gmajne je treba po novem zakonu le tretjino gospodarjev, ki imajo solastninsko pravico do gmajne. Če se tretjina odloči za razdelitev, pa se morata stem tudi ostali dve tretjini zadovoljiti. Nekteri se v tem slučaju boje razdelitve zaraditega, ker je gmajna na nekterih mestih veliko slabša kakor na drugih. Ko bi bila povsodi enako dobra, bi se prej doseglo potrebno sporazumljenje, tako se pa vsak boji, dobiti kos nove zemlje na takem prostoru, ki je slab in malovreden. V predstojećem slučaju bi se moralo seveda kolikor mogoče pravično postopati in razdeliti gmajno tako, da bi dobili soupravičenci po dva kosa, en kos bliže vasi, kjer je gmajna bolj rodovitna in pripravna tudi za travnike, drugi kos pa na slabšem prostoru. Vsa gmajna bi se morala v tem slučaju seveda najprej pravično razdeliti, da bi dobil vsak to vrednost, ki mu pripada po izkazu v zemljiški knjigi.

Če se ne dobi potrebno število gospodarjev za tako razdelitev, potem bi se morda pa vsaj razumnejši sosesstniki za to pobrigali, da dobi tudi gmajna svoje gospodarstvo in da preneha ta malomarnost in brezskrbnost, ki se sedaj razodeva na gmajni, kamorkoli pogledamo. Tudi na gmajni mora priti do gospodarstva, ki bo skrbelo za to, da gmajna ne bo trpela škode in da se bo tako rabila, kakor je prav.

Le pogledjmo, kaj se stori drugje za take pašnike! Leta 1900. sem prepotoval dežele Solnograško, Tirolsko in Švico in se brigal pri tej priliki posebno tudi za ondotne pašnike. Kako skrbno jih po teh krajih obdelujejo in trebijo! Lehko trdim, da imajo po teh deželah bolj obdelane pašnike kakor imamo po Dolenjskem travniku. In to so pašniki, ki ne ležijo pred nosom, ampak visoko v planinah, po 4 do 6 ur hoda. Dobroška gmajna (in druge niso izvzete) leži pa takorekoč sredi vasi, v lepi ravni legi, na dobri zemlji, in vendar se nič ne stori za njo! Gospodarji po imenovanih deželah so bolj pridni in bolj razumni in docela prepričani, da se vsak trud na pašniku vrlo dobro poplača, da se dobi na obdelanih pašnikih več paše in boljša paša. Pri nas je pa ravno narobe! Pri nas so gospodarji, ki mislijo, da mora biti pašnik poraščen s trnjem in brinjem, sicer ni gmajna! Tako daleč smo še zadaj! Tako govore pa tudi tisti, ki se boje vsakega dela, ki bi le uživali, pa nič za to storili! Toda brez dela ni jela! Kakor je treba na njivah in travnikih zboljševati pridelke z dobrim delom, ravno tako je treba tudi na pašnikih skrbeti za to, da se paša zboljša! (Konec prih.)

Ravnanje s sadnim moštom.

Kadar si mošt iztisnil iz sadja, ravnaj z njim takole:

1.) Natoči ga v prav snažen in zdrav sod, t. j. sod, ki ni ne cikast, ne plesniv in ne bumfast, ampak dobro izpran. Natoči ga do vehe in imej ga v prostoru, ki ima 15 do 18° C toplote. V tem sodu se sedaj vname prvo ali burno kipenje.

2.) Ob pričetku burnega kipenja, ki traja, če je toplina primerna, do 14 dni, izmetava mošt pri vehi umazane pene in drugo nesnago iz sebe. Kar mošt izmeče, to pridno odstranjuj. Da mošt kolikor mogoče veliko izmeče iz sebe, mu vedno dolivaj toliko, da sod ostane skoraj poln.

3.) Kadar mošt neha izmetavati, je to znamenje, da je burno kipenje ponehalo, in sedaj se prične drugo ali glavno kipenje. Sedaj pokrij veho, a ne zabij je, ker razvijajoča se ogljikova kislina lahko sod raznese. Veho najbolje zapreš s kipelno veho, kakršnih pa naši gospodarji še nimajo. Kdor nima kipelne vehe, naj si naredi vrečico, napolnjeno s peskom, ter naj jo položi na veho. Iz tako zaprtega soda ogljikova kislina lahko odhaja, zrak pa ne more vanj. Glavno kipenje traja do pomladi.

4.) Konec zime, t. j. preden nastopi gorko pomladansko vreme, pretoči mošt v drug, prazen sod, a glej da bo poln. Sedaj mošt še vedno kipi, toda prav počasi in tiho, in to tretje kipenje imenujemo zorenje vina. Če hočeš sadjevec dolgo hraniti, glej, da bo sod vedno poln. Naši gospodarji pa prično precej sadjevec rabiti, zato ne morejo soda ohraniti polnega. Če soda ne moreš ohraniti polnega, moraš vino zveplati, če hočeš da se ti ne scika. To zveplanje pa ni tisto, katero izvršujejo nekateri vinščaki in ktere ga se vinopivci po vsi pravici bojé.

Končno hočemo še odgovoriti na vprašanje: Zakaj postane sadni mošt moten in kako ga je očistiti?

Sadni mošt postane moten ali zato, ker ni mogel popolnoma dokipeti, ali pa, ker je bil prepozno pretočen (presnet) in se vsled tega ob toploti drožje dvigne ter povzroči novo kipenje.

Če si mošt že presnel prvič, pa je potem vsled drugega kipenja postal moten, čakaj, da pokipi, potem ga pa precej zopet pretoči.

Moten mošt očistiš z žolico, t. j. z očiščenim klejem (limom), ki ga sedaj lahko povsodi dobiš. Pet do šest gramov žolice na hektoliter zadošča. Žolico dobro izperi, namakaj jo nekaj ur v kakem loncu, in sicer v moštu, potem jo pa pri ognju počasi popolnoma raztopi. Shlajeno kuhano žolico vlij v vino ter dobro premešaj. Žolica se spoji z moštovo čreslovino, skrkne, usede se na dno in potegne za seboj tudi vso drugo nesnago iz vina. Dostikrat ti pa tako čiščenje neče pomagati, in sicer zato ne, ker vinu nedostaja čreslovine. V tem slučaju kupi v lekarni tanina in ga dodeni, preden čistiš, kake tri do štiri grame na hektoliter mošta. Če se je učistil, pretoči ga čez osem do deset dni. Da moreš presoditi, ali ti je treba tanina ali ne, poskusi najprej očistiti steklenko mošta. Izkušnja ti potem pokaže, kaj bo treba narediti.

Slišali smo naše gospodarje trditi, da ni dobro pretakati mošta, zlasti ne večkrat, ker itak ne kaj močni sadjevec stem preveč slabimo. To nikakor ni res. Pretočen mošt ali pa pretočeno vino precej res nima dobrega okusa, pijača je prazna in plehka, a to je le navidezno; čez kake tri ali štiri tedne, ko se vino zopet ustanovi, se mu ne povrne le prvotni okus, marveč postane mnogo boljše. Seveda sadjevca ne pretočimo tolikrat, kolikorkrat smemo pretočiti vino.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 176. Koliko oralov gozda mora imeti posestnik, da sme lov sam izvrševati, in kaj mu je ukreniti, da si izposluje svoj lov? Ali mora dosedanji najemnik lova takoj odstopiti, ali se mora čakati, da zakup preneha? Če želi kdo izmed domačinov lov prevzeti, ali se sme tujec vmes siliti? (A. J. v B.)

Odgovor: Za svoj lov ni merodajen gozd, ampak obseg zemljišča sploh. Kdor ima 200 oralov, t. j. 115 ha kakršnega koli zemljišča skupaj v eni celoti, ta sme na tej celoti sam izvrševati lov. Ta celota obstoji, če so zemljišča, ležeča bodisi v eni ali v več sosednjih občinah, med seboj v taki zvezi, da se od enega zemljiškega dela more dospeti do drugega, ne da bi se prekoračilo tuje zemljiško posestvo; javna pota, železnice in kar k njim pripada, vode i. t. d. ne pretrgajo zemljiške celote. — Če med dobo zakupa občinskega lova nastopijo spremembe v zemljiškem posestvu, ležečem v mejah občinskega ozemlja, vsled katerih se posamezne, z drugimi občinsko-lovskimi zemljišči skupno v zakup dane parcele prostorno združijo v zemljiško celoto najmanj 115 ha, ali pa se pridružijo takšnemu zemljišču, ki že ima svojo lovsko pravico, tedaj je, dokler ne poteče občinsko-lovski zakup, izvrševanje svoje lovske pravice na novo postali zemljiški celoti, oziroma na parcelah, ki so se združile z že obstoječim svojelovskim zemljiščem, ustavljeno, in lov glede teh zemljišč je odkazan občini. — Če se občinski lov daje na dražbi v zakup, se sme dražbe vsak vdeležiti, ki je sposoben lov izvrševati, in nima domačin pred tujcem nobene prednosti.

Vprašanje 177. Kako se zatrejo molji v žitnici, ki so postali sila nadležni in mi delajo veliko škodo? Čujem, da se dajo pregnati z dišavami. Ali je kaj na tem in ktere dišave bi to bile? (U. P. v L.)

Odgovor: Če se je žitni molj v žitnici vgnezdil, moči ga je le z največjim naporom pregnati. O žitnem molju in

njega zatiranju piše prof. Erjavec jako temeljito naslednje: Žitni molj je metulj, in sicer prav rahel in nežen metuljček. Podnevu sedi mirno po stenah, krilca drži zganjena v podobni strehe, a na glavi ima čopek rumene dlake in pa črne nitkaste tipalnice. Krilca so tenka in ob krajih — razen prednjega — obrobjena s svilastimi pretenkimi dlačicami ali resicami. Prednja krila so na srebrnastem dnu rjavo in črno pisana, zadnja pa sivkasta, brez vseh lis in marog. Metuljček se prikaže navadno meseca junija, včasih tudi že prej ali pa pozneje, in ko se je zaplodil, poišče samica žitne kupe in prilepi na vsako zrno eno ali dve jajci. Ko je vse oddala, pogine. Za kakih 12 dni se iz jajca izvali bela ličinka z rjavkasto glavico. Ta mala živalca nima drugega dela, kakor dolbsti zrna in razjedati moko. Ko je z enim zrnem gotova, se loti drugega, potem tretjega in tako naprej, a vsa ta zrna se drže vkup, ker jih je gosenčica prepredla in zvezala z nekimi nitimi. V takem spredku je včasih po 20 in še več zrn, sredi njih je ličinka in okoli nje vse polno blata. To blato smrdi in tega smradu se navzame več ali manj vse žito, in ima tudi moka iz tega žita neprijeten duh in okus. Pravimo: žito je okopelo in moka iz njega je zatohla. Meseca septembra je gosenčica dorasla tedaj preneha jesti, gre iz svojega spredka in lazi nemirno semtertja, iskaje si kakega koticčka, kjer bi se mogla zapresti. Tak koticček najde navadno kje na tleh ali na steni; na samem žitu se jih zaprede prav malo. A lazeč pušča za seboj povsoli svojo prejo, tako da je včasih ves žitni kup z njo preprežen. Ko si je našla koticček povšeči, si napravi iz smeti in oglodanih trščic rahel zapredek, v katerem prezimi še kakor ličinka, in šele na pomlad se zabubi, a nekoliko tednov pozneje se prikaže metuljček. Čeja po žitnici, mazanje lesovine s katranom, čisto odpiranje in zračenje in večkratno pregrebanje žita odganja žitnega molja. Če so se ti pa vendar zavrgli, polagaj na kup mokre plahte, okoli pa nasuj malo žita Gosenčice, kar jih je v žitu, pojdejo na mokro plahto in potem jih lahko obereš ali pa drugače pomoriš. Metulji pa, kar jih še ni odložilo jajca, ne morejo na kup in so prisiljeni znesti jih na žito, potreseno v ta namen Razumeva se, da moraš to žito potem tudi odstraniti, takisto mi ni treba še opominjati, da zmasti (steri) vsakega metuljčka, ki ga vidiš v žitnici ali pa zunaj kje. Svetoval bi ti tudi, da postaviš okoli kupa nekoliko posod z vodo. Leteči molji se radi zbirajo pri vodi in mnogo se jih potopi. Moljavo žito spravi hitro s pota, a preden ga daš v mlin, prepraži ga v krušni peči, ki mu sicer vzame kaljivost, ali ta pri mlinškem žitu tako nima nobenega pomena.

Vprašanje 178. „Kmetovalec“ vedno priporoča močno krmilo lanene tropine, ki stanejo 18 h kilogram. Turšična moka, pa tudi ržena in pšenična, ki je gotovo redilnejša od tropin, se pa dobiva po 18—20 h pri nas, in menda tudi drugodi po tej ceni. Prosim mi to razjasniti, in ali smatrate tropine za boljše od moke, ki ima vse redilne snovi v sebi? (D. J. v S. P.)

Odgovor: Turšična moka pač ni tako redilna kakor lanene tropine, vrhutega imajo pa lanene tropine kot krmilo še v drugih ozirih izborni učinek; zlasti silno ugodno vplivajo na razvoj okostja pri mladi govedu in na mlečnost. Ceno krmilu dela množina beljakovin in v drugi vrsti množina toliščobe; na dušika proste druge spojine se pri cenitvi niti ne ozirajo. Sestava omenjenih krmil je naslednja:

	beljakovin:	toliščobe:	dušika prostih sestavin:
Turšičica	10.6	6.5	65.7
Pšenična moka	11.3	1.2	72.3
Lanene tropine	29.5	10.0	29.8
Sezamove „	36.6	11.9	22.4

Iz tega pregleda je razvideti, da so oljne tropine najmanj trikrat toliko redilne kakor turšična ali druga moka, vrhutega so posamezne redilne snovi v tropinah za 10 % lažje prebavne, in tropine imajo v sebi še 8—9 % rudninskih

snovi, ki so tudi važne; razne moke pa niti 2 % rudninskih snovi nimajo v sebi. Bodite uverjeni, da dosežete s $\frac{1}{2}$ kg tropin veliko več kakor z 1 kg moke, in vrhutega prihranite 50 % stroškov.

Vprašanje 179. Odkod je to, da vreče od superfosfata popolnoma strohne? (J. L. v Ž.)

Odgovor: Sirovi fosfat se razkaja s pomočjo žveplene kisline, da postane fosforova kislina raztopna. V superfosfatu je vsled tega vedno nekaj proste žveplene kisline (hidričevega olja), in ta razjeda, osiroma uničuje vreče. Superfosfata torej ni nikdar dolgo hraniti v vrečah.

Vprašanje 180. Prve dni septembra mi je posoda vina zavrela, ter sem vino takoj pretočil v zažveplano posodo ter dodal špirta. Meseca oktobra je to vino imelo malo grenak okus ter sem ga na svet soseda dejal kipet na novih tropinah. Sedaj je vino postalo še grenkejšo in slabejše. Kaj naj storim s tem vinom in ali je še za kako rabo? (F. Š. v Š.)

Odgovor: Zavrela se da ohraniti, dokler je še pitna, z močnim zažveplanjem, a zdrava pijača ne bo nikdar. Za jesih tudi ni, in dokler ni bolezen še preveč napredovala se da kvečjemu porabiti za kuhanje žganja.

Vprašanje 181. Kako in s čim se purani najbolj odebelijo? (A. L. v P.)

Odgovor: Pitanje puranov nikakor ni težavno, ker se hitro debele pri količkaj primerni krmi, ker so zelo požrešni. Šest mesecev star puran je toliko razvit, da se more pričeti pitati. Prvi pogoj je, da so živali osamljene; najbolje jih je zapreti na kak mračen kraj, kjer se ne morejo pregibati. Prvi teden je pokladati kuhan in zmečkan krompir, pomešan z otrobi ali z zdrobljenim ovsom, ječmenom ali ajdo. Pozneje se daje turšičica ali žganci iz turšične, ječmenove ali cvrsene moke. Vsak dan je dati po enkrat kaj kuhanega mesa (odpadkov) ali ličink žuželk. Za naše razmere zadostuje purane na pol opitati, kar traja 4—5 tednov. Purani se pa lahko popolnoma in že v 24 dneh opitajo, če se jim krma poriva v svaljkih v kljun. V to svrhu se trikrat na dan nabašejo s svaljki, ki se delajo iz testa, obstoječega iz 8 delov kaše, 16 delov mleka in enega dela presnega masla.

Vprašanje 182. Ali se sme prasičom pokladati v obilni meri sama pesa, pomešana z oblojo? (A. S. v P.)

Odgovor: Na Vaše vprašanje Vam ne moremo kar naravnost odgovoriti, ker ne vemo, kakšne prasiče menite. Plemen prasiči se drugače krmijo kakor pitalni. Dalje je oblođa v raznih krajih razna, zato ne vemo, kakšno Vi mislite. Sama pesa pomešana s prav vodenjo oblođa, kakor je večinoma obidajna, ni zadostna krma ne za plemene in ne za druge prasiče. Preberite dotične odstavke Dularjeve knjige „Umna živinoreja“, ki jo je izdala družba sv. Mohorja.

Vprašanje 183. Ali bi raslo kostanjevo drevje na apnenolovnatih zemlji? (A. L. v P.)

Odgovor: Kostanjevo drevje (namreč pitani kostanj) uspeva le na peščenih, rodovitnih tleh v zavetnih legah; na težki zemlji kostanjevo drevje ne uspeva.

Vprašanje 184. V naši občini je most, ki ga rabi 20 posestnikov pri vožnji v gozd; ta most rabi tudi veliko občanov, ker gonijo čezenj svojo živino na pašo. Mi menimo, da je ta most občinski in bi ga torej morala občina popravljati, a tega noče storiti in niti lesa za popravo noče nakazati iz občinskega gozda. Prosim pouka, kdo ima prav? (I. B. na D.)

Odgovor: Glasom § 4. zakona z dne 28. julija 1889 o napravljanju javnih neerarskih cest in poti je popisani most na poti, ki ni občinska, ampak je zasebna, torej ga morajo glasom § 6. napominanega zakona vzdrževati le tisti, ki ga rabijo.

Vprašanje 185. Mi imamo skupne pašnike, na katerih smejo pasti opravičenci neomejeno število krav in ovac. Teh pašnih pravic se poslužujejo tudi najemniki zemljišč. Sedaj trdijo nekateri posestniki, da najemniki nimajo nobenih pravic do skupne paše, vsled česar nastaja vse polno preprirov. Ktero mnenje je pravo. (J. B. na D.)

Odgovor: Predvsem je pri Vas največja napaka, da ni določeno število živine, ki se sme pasti. Dokler pašnih pravic ne uredite, boste imeli vedne prepire. Če kdo, ki ima pašne pravice, da kakšno svojo parcelo v najem, stem še nikakor ne odstopi najemniku tudi kaj od svojih pašnih pravic. Drugače je, če se je pri oddaji v najem o tem kaj posebnega dogovorilo. Vprašanje pa nastane, ali se pašne pravice, ki so zvezane z vsem posestvom, sploh smejo oddati. Sedišča zastopajo stališče, da se to ne sme zgoditi, a komisija za agrarske operacije pa zopet zastopa nasprotno stališče. V Vašem slučaju jo to gotovo, da najemnik zemljišča brez dovoljenja tistega, čigar gaver je zemljišče, ne sme pasti na njegov račun; če pa posestnik vendar dovoli pašo, čezrma, če sta se zanjo pogodila, potem najemnik pase na račun posestnika, in zadnji sme potem toliko manj pasti. Ker pa pašne pravice niso določene, zato bodo taki dogovori vedno netili prepire, dokler se paša ne uravna.

Gospodarske novice.

P. n. gg. družbene ude uljudno opozarjamo, da smo nabiralne pole za udnino za l. 1904. doposlali gospodom načelnikom podružnic, in sicer s prošnjo, naj izvolijo udnino pobrati do dne 10. decembra. Nekatere ude smo prosili za udnino kar naravnost, in te tudi prosimo, naj nam jo kmalu pošljejo, ker nam je sedaj lažje urediti zadeve udov, kakor ob novem letu, ko se delo tako silno nakopiči.

* **Opozarjamo na razpis daril za stare, zveste kmetijske posle,** ki je objavljen v tej številki med uradnimi vestmi, ter prosimo gg. bralce našega lista, naj posle, ki imajo pravico do daril, nanj opozore, oziroma jim pomagajo sestaviti prošnje.

* **Oddaja plemenskih ovac,** kupljenih z državno podpro, se bo vršila drugi mesec, ter opozarjamo na tizadevni razpis v tej številki med uradnimi vestmi.

* **Za pomočnico pri gospodinjstvu** priporočamo 18letno dekle iz imovite kmetijske hiše, ki je ravno kar dovršila gospodinjstvo c. k. kmetijske družbe. Imenovano dekle je zanesljivo in delavno ter se spozna pri vseh delih v kuhinji, v hlevu, pri šivanju, pranju in likanju. Dekle želi iti služiti za pomočnico h kakšni gospodinjji, da pride v svet in da se pripravi za samostojno gospodinjstvo, zato ji ni veliko za plačilo, kolikor za to, da se z njo ravna lepo in poučno. Pojasnila daje c. kr. kmetijska družba v Ljubljani.

* **Vinski semenj v Metliki** bo dne 22. novembra, in ne 15. novembra, kakor je bilo objavljeno v zadnji številki „Kmetovalca“ med uradnimi vestmi. 15. novembra je vinski semenj v Krškem.

* **Nečuvna draginja svinjskih kož** Svinjske kože so doslej tako visoko ceno, kakor še nikdar prej. Tvorica Karol Pollak v Ljubljani jih plačuje po 1 K 15 h kilo za lepo blago in po 70 h za škarto, če se mu blago prinese v trgovino na Dunajski cesti št. 23. — Ta izredna cena se ne more dolgo držati, ker je previsoka, zato svetujemo, da se mesarji, kmetovalci itd. hitro poslužijo te izredno ugodne prilike, svinjske kože dobro v denar spraviti.

* **Živinsko sol** priskrbuje družba le v vrečah po 50 kg ali 100 kg in le udom, ki sami ne morejo penjo v Ljubljano.

Cena živinski soli je 3 K 38 h za 50¹/₂ kg in 6 K 63 h za 100 kg, ter je denar brezpogojno naprej poslati, ker se družba na naročila brez denarja ne bo ozirala.

* **Močna krmila,** in sicer lanene in sezamove tropine ima sedaj družba zopet v zalogi in jih bo imela vso zimo. Lanene tropine stanejo 18 K, sezamove pa 16 K 100 kg z vrečo vred v družbenem skladišču ali postavljene na ljubljanski kolodvor. Vse te tropine se oddajajo le v vrečah po 50 kg.

* **Tomascovo žlindro** za česensko gnojenje travnikov ima družba v zalogi le 16 %, in jo oddaja po 6 K 20 h 100 kg z vrečami vred. Boljšo, t. j. 17 in 18 % žlindro po 6 K 50 h, odnesno po 6 K 80 h oddaja družba le naročnikom, ki kupaj naroče 1 vagon, ter jo potem pošlje naravnost iz zaloge v Tistu.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Razpis daril

iz cesarja Franca Jožefa I. zaklada za stare in zveste kmetijske posle.

Iz tega zaklada, ki je bil ustanovljen l. 1898. v proslavo vladarjeve petdesetletnice, se letos odda deset daril po 20 kron.

Ta darila se razdele meseca decembra takim kmetijskim poslom s Kranjskega, ki še sedaj služijo in se izkažejo, da so npravnega vedenja in da služijo mnogo (najmanj 30) let neprenehoma pri eninihi hiši, ki se peča s kmetijstvom, pa doslej še niso bili obdarovani.

Prošnje je vložiti

do 10. decembra t. l.

pri podpisanem odboru.

Vsaka prošnja (ki je ni treba kolekovati) mora biti potrjena od domačega gospoda župnika in od županstva.

Podpisani odbor prav prijazno prosi vse one, ki so jim taki posli znani, naj jih opozore na ta razglas ter jim pomagajo sestaviti prošnjo, ali pa naj jo naredo namesto njih.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, 15. novembra 1903.

Razglas kranjskim ovčarjem.

Podpisani odbor je sklenil tudi letos porabiti državno podporo za ovčarstvo za nakup ovnov ter bo v ta namen kupil in razdelil po deželi dobre plemene ovne bergamaške pasme.

Podpisani odbor bo torej oddajal te ovne, in sicer onim kranjskim ovčarjem, ki vložijo prošnje, v katerih je od dotične kmetijske podružnice potrjeno, da se precej pečajo z ovčjo rejo (navesti je število ovac) in ki se zavežejo:

- 1.) da plačajo, kadar prejmejo ovna, glavnemu odboru 10 K,
- 2.) da bodo prejetega ovna imeli najmanj dve leti za pleme, kolikor dopušča umna ovčja reja.

Nekolekovane prošnje je vložiti

do 10. dne decembra t. l.

pri podpisanem odboru.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani.

Listnica uredništva.

J. F. v Z. Za prodajo žganja na debelo ali na drobno se mora imeti dovoljenje od obrtne gospodke, t. j. od okrajnega glavarstva.

I. P. v P. Kmetijske družbe ne zadeva nikaka krivda, če se Vam na planinah krivica godi. Družba se ne more in ne sme v take zadeve vtikati. Če menite, da se Vam je v kakšnem uradu zgodila krivica, obrnite se do svojega poslanca.